

Oponenstský posudek bakalářské diplomové práce Marty Ebenové *Technika barokního herectví*

Oponent: Mgr. Martin Pšenička, Ph.D.

Psát o herectví – současném i minulém – je pro divadelní vědu nejsložitějším úkolem, protože: 1/ herecké umění nezanechává žádný hmotný artefakt; 2/ tvorba herce je vždy do jisté míry ko-produktivní s aktivní účastí diváka; 3/ oba subjekty – herec a divák – jsou navzdory jistým antropologickým konstantám lokálně i temporálně podmíněni; 4/ herectví jako divadlo je podmíněno mnoha činiteli kulturními, společenskými, historickými, mimoestetickými aj. Psát o herectví je zkrátka velké sousto, které si žádá hlubokou reflexi složitého přediva vzájemných vztahů, v nichž navíc nikdy nemůžeme plně odmýšlet od konkrétní hercovy osobnosti, která je mnohdy činitelem určujícím. Opomine-li se tato složitá síť, hrozí, že výsledná snaha bude přinejmenším dílčí, kusá, ne dostatečně plastická. Nesnadnost historické analýzy herectví nás ale nemůže odradit, naopak svou neuchopitelností, sublimativností by nás měla provokovat. Je ale nutné vždy respektovat tuto nesnadnost, jednoduše si ji neulehčovat, zkrátka vzít na vědomí komplexnost jevu, který bude vždy přesahovat naše schopnosti a možnosti.

Nebezpečí analýzy herectví je několikeré a potvrzují ho dle mého soudu i publikace, které jsou považovány za oporu oboru, čímž myslím např. Barbův a Savareseho *Slovník divadelní antropologie*. Nejvýraznější nebezpečí historické analýzy herectví vyplývá pochopitelně vždy z pokusu přiblížit se k předmětu zájmu: 1/ zobecňující ahistorismus (směrem k herci, ale i divákovi); 2/ bezbřehý interkulturalismus a jiný „analogismus“; 3/ důraz na antropologickou konstantnost herectví; 4/ přílišný „technicismus“. Domnívám se, že práce Marty Ebenové o principech barokního herectví problematičnost studií o herectví potvrzuje. Žánrově jde o práci poněkud nevyrovnanou – první půlka je pokusem o osobitý esej, který se snaží narýsovat různé trajektorie a transakce napříč kontinenty, epochami a individualitami, druhá část je spíše reflexí poetiky či zásad jistého typu barokního herectví, vycházejícího z dobových konvencí, jazyka gest, mimiky, postojů.

Esejistická část je nesporně chvályhodný pokus – autorka na něm ukazuje, že jí zvolené téma zaujalo a vyprovokovalo k cennému uvažování, které plodí nápady. Nápad je rozhodně nutný vstupní předpoklad k myšlenkovému procesu, jeho kritické zhodnocení je ale nutný předpoklad k završení tohoto procesu. Autorka nám vytváří pozoruhodnou mapu mezikulturních, mezi-časových a v případě manažerské příručky i mezioborových vztahů. Vynikající nápad, kterému ale chybí kritické zhodnocení, jež ale, se vší úctou k autorce, v dané fázi jejího slibného profesního vývoje nemůže přijít (téma zkrátka přesahuje v základu stávající výzkum autorky). Mimochodem – když jsme např. u analogií mezi manažerským chováním a jednáním hrajícího herce v baroku nasvětleného kaleidoskopickými střípky přes kabuki, M. Čechova nebo Stanislavského (ponechávám stranou antropologicky konstantní obecninu, že jsme všichni vlastně herci) –, herec v tradičním japonském divadle je rovněž v mírném předklonu, který působí energicky a v napětí, ale – Yoshi Oida a Motohiko Šime se (napříč vlastní kulturou) shodují, že je to pohyb, který vychází z běžného pohybu zemědělců, který byl čistě utilitární, jakkoli musel pracovat s pohybovým centrem. Je veskrze v tuto chvíli bezpředmětné dohadovat se, jestli je to pravda nebo ne. Příběh se zkrátka komplikuje. To, že je zde opomenuta složitá síť vztahů uvnitř evropského divadelního baroka ani nemluvě – jako bychom měli blíže k Japonsku, Čechovovi a Stanislavskému, než ke komedii dell'arte, která v baroku vrcholí, k lidovému divadlu od Hanswursta k sousedským hrám. Chápu,

hovoříme o bakalářské práci. Ale pokud si chce vzít taková práce na paškál téma, které jí víceméně přesahuje, je nutné si tento přesah uvědomit a pojmenovat. Anebo ji nepsat.

Ale aby mi bylo správně rozuměno. Práce Marty Ebenové si vážím, protože riskuje, stoupá na tenký led, ověřuje si své myšlení, chce jít za šedý průměr, proniká nebo se snaží pronikat k jádru. To je cenné a je nutné hodnotit pozitivně i za cenu přešlapů, nedořečení a zjednodušení. To, že si člověk takříkajíc naběhne v jistém zaneprázdnění tématem, resp. zaneprázdněním sebou do tématu se projektujícího, je riziko povolání. Myslím, že by Marta Ebenová ve výzkumu měla pokračovat. V tuhle chvíli má základní předpoklad – vášeň pro předmět. To, že je víceméně v bodě nula – nebo, řečeno se Zeamim, v bodě pomalého rozvíjení květu –, je prostě nutné mít na paměti.

Za riskantní pronikavost uvažování, jakkoli s výsledky nesouhlasím, a poměrně zdařilou formální úroveň navrhuji hodnocení velmi dobře.

V Praze 2. června 2013

Martin Pšenička